

TIDINGE VAN DIE GOUDE

Mededelingenblad Oudheidkundige kring "Die Goude"

Redactie:
Jaap Rebel, Henny van Dolder-de Wit,
Paul Abels, Nico Habermehl
Redactieadres: Westhaven 43,
2801 PL Gouda

Jaargang 12, No. 3 - Juli 1994



Secretariaat:
Zoutmanstraat 64,
2806XD Gouda (tel. 01820 - 16943).
penningmeester/ledenadministratie:
R. F. Stijnis, Vlietenburg 32,
2804 WT Gouda (tel. 01820 - 32278).

Postrekening nr. 39.70.93 | t.n.v. "Die Goude", Gouda

FRAGMENTEN UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE CHRISTELIJK-HISTORISCHE KIESVERENIGING 'GEZAG EN VRIJHEID' TE GOUDA (3)

DE GOUDSE CH-VROUWENGROEP 1956-1970

J. Smink

1. Inleiding

In 1918 diende het Tweede Kamerlid H.P. Marchant (1869-1956) een initiatief-wetsvoorstel in voor het verlenen van actief kiesrecht aan vrouwen. Binnen de CHU-fractie bestond over dit onderwerp een verschil van mening, dat in grote lijnen op het volgende neerkwam. De voorstanders vonden het van groot belang dat vrouwen mee zouden kunnen oordelen over onderwerpen als onderwijs, huwelijkswetgeving, kinderhygiëne, drankbestrijding en dergelijke zaken. Het argument dat de gehuwde vrouw, over politieke zaken, verschil van opvatting zou hebben met haar echtgenoot sprak hen niet zo aan; dat kon zij ook hebben zonder actief kiesrecht. Bovendien was er geen Bijbels beginsel dat zich tegen het verlenen van kiesrecht aan de vrouw verzette. De tegenstanders erkenden dat er verschil van opvatting bestond over de aanwezigheid van Bijbelse richtlijnen op dit punt. Zij hechtten veel waarde aan de uitspraak dat de vrouw krachtens de natuur op een andere plaats was gesteld dan de man. De vrouw zou zich, voor het doen van een verantwoorde keuze, op de politiek moeten oriënteren. Dit was ongunstig voor haar gezinstaak. De CHU-fractie stemde in het voorjaar van 1919 verdeeld; vier voor en twee tegen. Het voorstel van Marchant werd met 64 tegen 10 stemmen door de Tweede Kamer aangenomen. Bij de behandeling in de Eerste Kamer stemde de CHU-fractie in haar geheel voor.

Binnen de Unie groeide het inzicht dat vrouwen geschikt konden zijn voor de politiek, zonder aan vrouwelijkheid in te moeten boeten. Vooral het Eerste Kamerlid J.R. Slotemaker de Bruïne (1869-1941) maakte zich op dit gebied verdienstelijk. Hij hield op diverse plaatsen lezingen en nodigde vrouwen, uit de kring van de CHU, uit hier met hem naar toe te gaan. Voor de Tweede Wereldoorlog waren er volgens Van Spanning voor de CHU vijftien vrouwen lid van een gemeenteraad, drie van de Provinciale Staten en één van de Tweede Kamer. In 1922 kwam mevrouw C.F. (Frida) Katz (1885-1963) als eerste vrouw aan de rechterzijde, voor de CHU in de Kamer. Mevr. Katz was advocate in Amsterdam en stond bekend als een goed en deskundig spreker. Zij bleef lid van de Tweede Kamer tot zij in 1941 ontslag nam.^{1]}

Als nevenorganisatie van de CHU werd in 1935 de Centrale van Christelijk-Historische Vrouwengroepen opgericht. De Centrale zette zich in voor studie en propaganda onder de vrouwen op het gebied van politiek, staatkunde en de maatschappij. De belangrijkste activiteiten waren het beleggen van regionale en landelijke bijeenkomsten en het uitgeven van het blad *Vrouwengeluiden*.^{2]} De hierna te bespreken Goudse CH-Vrouwengroep sloot zich in 1962 bij de Centrale aan.

2. De oprichting

Het bestuur van de Goudse CH-kiesvereniging

Gezag en Vrijheid had, volgens de in een eerder artikel besproken presentielijst, al in 1928 een vrouw in het bestuur; mej. Spieringshoek, Van de tijd daarna ontbreken helaas alle gegevens tot 1946.

Na de oorlog was er in Nederland een sterke maatschappelijke druk op gehuwde vrouwen om zich uitsluitend aan de huishouding te wijden. Maar in de jaren vijftig kwamen er enkele belangrijke veranderingen tot stand, die betrekking hadden op de maatschappelijke positie van vrouwen. Zo werd in 1955 door de Tweede Kamer de motie-Tendeloo aangenomen. Deze motie wilde dat het werd verboden vrouwelijke ambtenaren te ontslaan, als zij in het huwelijk traden. Opvallend hierbij was dat alle vrouwelijke kamerleden voor de motie stemden. De uiteindelijke stemverhouding was 46 voor en 44 tegen. Twee jaar later werd de motie door de regering uitgevoerd. Vervolgens kreeg de gehuwde vrouw in 1956 de juridische handelingsbekwaamheid. Zij kon nu bijvoorbeeld zelfstandig geld lenen of op afbetaling kopen. In hetzelfde jaar kreeg Nederland, in de persoon van de KVP-ster M.A.M. Klompé (1912-1986), voor het eerst een vrouwelijke minister. Ongeveer in dezelfde tijd begonnen de opvattingen over werken buitenshuis van gehuwde vrouwen te veranderen.⁴

Het is dan ook niet zo vreemd dat het bestuur van de Goudse CH-kiesvereniging, in zijn vergadering van 27 januari 1956, op voorstel van A. Pek, het initiatief nam tot 'de oprichting van een damesgroep'. De heer Pek wilde zo nodig de helpende hand bieden. In het notulenboek van de kiesvereniging lezen wij in het verslag van de eerstvolgende bestuursvergadering, die van 24 maart, dat deze een bijzonder tintje had vanwege de 'installatie van een vrouwengroep of juist gezegd een dames-actiecomité onder leiding van mevr. Schröder, die helaas wel spoedig naar Amsterdam zal vertrekken. De meeste bestuursleden waren verrast, want zij wisten niet dat deze installatie heden zou geschieden. (...) Inmiddels zijn een vijftal dames ter vergadering verschenen en is het zaaltje geheel vol. Zo'n opkomst hebben wij bij een bestuursvergadering nog nimmer gehad. (...) De voorzitter houdt dan een installatie-rede over de vrouwengroep. Over de positie der vrouwengroep wordt lang en breed gesproken, maar uiteindelijk werd besloten om de dames als lid der kiesvereniging in te schrijven en niet als zelfstandige vrouwengroep te laten fungeren, aangezien dan een flinke contributie zou moeten worden gegeven. Zij kunnen thans voor minimum f 1,- per jaar lid van onze kiesvereniging worden als ook de man lid is. Voor zelfstandige

dames zal in elk geval een contributie van f 3,- moeten worden gegeven. De dames zullen thans een paar maal per jaar in een gezellig theekransje bij elkaar komen'. Tot zover het verslag van secretaris H.J. Rabouw| Mevrouw Schröder, de echtgenote van een Lutherse predikant, vertrok in de zomer van 1957 naar Baarn en niet naar Amsterdam, waarvan hiervoor sprake was.

In het artikel 'Portret van de afdeling Gouda', dat mevr. H.J. Groenendijk-Bernard eind 1965 voor *Vrouwengeluiden* schreef, lezen wij nog iets over de reden die het bestuur van de CH-kiesvereniging voor de oprichting van de vrouwengroep zou hebben gehad. 'De heren waren van mening, dat de vrouwen hun eigen gedachten wat gemakkelijker in eigen kring zouden kunnen uitspreken en hoopten daarbij ook op meer vrouwelijke belangstelling voor hun eigen kiesvereniging. Ze hebben inderdaad een vooruitziende blik gehad, hun vergaderingen worden steeds meer door vrouwen bezocht'.

Een gunstige omstandigheid is dat bij mevrouw Groenendijk, die momenteel in Waddinxveen woont, het notulenboek van de CH-Vrouwengroep te Gouda in een schrift, met voornamelijk jaarverslagen, te voorschijn zijn gekomen. Ook deze verslagen zijn met de hand geschreven en ze vormen voor de geschiedenis van de groep een voorname bron. Het was destijds de gewoonte dat, aan het begin van een vergadering, het verslag van de vorige vergadering werd voorgelezen. Hoogstzelden werden er daarna wijzigingen in de tekst aangebracht.

De dames die in het begin in Gouda erop uit trokken om de oprichting van de groep van de grond te krijgen waren mevr. A.D. Jonker-Plantinga en mevr. P.M.C. Groeneveld-Reusen, 'De eerste bijeenkomst van de Christelijk Historische Vrouwengroep had plaats op dinsdag 15 mei 1956, des avonds om 8 uur in het Hervormd Centrum De Haven te Gouda'. Mevr. Kamphuisen-van Bochove had de leiding van die bijeenkomst. Er werd een bestuur gekozen, dat bestond uit drie personen: mevr. J.E. Schröder, werd presidente en mevr. Jonker en mevr. Groeneveld werden respectievelijk secretaresse en penningmeesteresse. Na de pauze kreeg raadslid A. Pek gelegenheid om over de betekenis van de CHU voor de Nederlandse politiek te spreken.

3. Relatie tot de kiesvereniging

De verhoudingen tussen de vrouwengroep en de kiesvereniging bleven goed. Raadsleden waren verschillende keren actief om tijdens de vergaderingen van de groep de aanwezigen op de hoogte te stellen van de politieke ontwikkelingen in de gemeente, of om een thema te behan-

Vrouwengroep Christelijk Historische Unie opgericht

In een bijeenkomst, die gisteravond in „De Haven” op initiatief van dames van leden van de Christelijk Historische Unie is gehouden, is besloten tot oprichting van een vrouwengroep Christelijk Historische Unie. In het bestuur hebben zitting de dames J. E. Schröder—Berenbeck, presidente; A. D. Jonker—Plantinga, secretaresse; P. M. C. Groeneveld—Reusen, penningmeesteresse, H. J. Groenendijk—Bernard, M. C. Kamphuisen—van Bochove, C. Kaptein—Snoek en A. J. Pek—Dijkstra. Vele dames gaven zich als lid op.

De heer A. Pen heeft een inleiding gehouden over de beginselen van de Chr. Hist. Unie, die tot een geanimeerde gedachtenwisseling leidde.

• Krante-artikel waarin melding wordt gemaakt van de oprichting van de Vrouwengroep Christelijk Historische

• H. H. d.

delen. Op 8 februari 1961 vond er zelfs een gecombineerde ledenvergadering van de groep en de kiesvereniging plaats, waarbij 9 leden van de groep aanwezig waren. 'In de pauze bood het bestuur van de heren koffie aan en het bestuur der dames voor elk 2 bonbons'.

Aan het eind van dat jaar was er een bespreking van het bestuur van de groep met twee leden van het bestuur van de Centrale van CH-Vrouwengroepen. De Goudse groep overwoog zich bij de landelijke organisatie aan te sluiten. Hoewel de Centrale al vanaf 1935 bestond waren er nog maar 19 plaatselijke groepen aangesloten. Jkvr. C.W.I. Wttewaall van Stoetwegen (1901-1986) vanaf 1946 lid van de Tweede Kamer en voorzitter van de Centrale van CH-Vrouwengroepen, was bij het gesprek aanwezig. De leden van een aangesloten vrouwengroep waren automatisch lid van de kiesvereniging. Mevr. Wttewaall van Stoetwegen 'raadde ons ook aan, om met deze kiesvereniging het nauwste contact te hebben. Het gun-

stigste zou zijn, als een afgevaardigde van onze groep plaats kon nemen in het bestuur van de mannenvereniging. Op haar vraag, of wij een goede samenwerking hadden, konden wij niet anders dan bevestigend antwoorden, daar de kiesverl Gezag en Vrijheid zelf het initiatief heeft genomen, tot het oprichten van een vrouwengroep. (...) Als wij een groep hebben van 10 leden (die we zeker bijeen zullen krijgen) kunnen we ons al aansluiten'. De contributie van de Centrale bedroeg f 1,75 per persoon per jaar, waarvoor men dan tevens het maandblad *Vrouwengeluiden* ontving. 'Ons rest nu nog een bespreking met de kiesvereniging hier in Gouda, daar wij aan hen ook een bedrag verschuldigd zijn: t.w. de helft van de contributie die de mannen aan hun hoofdbestuur afdragen. De freule vond f 1,- wel het maximum'.

De bespreking met het bestuur van de kiesvereniging vond een week later plaats. Mevr. H.J. Groenendijk-Bernard, de toenmalige secretaresse van de groep, ging alleen naar de be-

stuursvergadering van de kiesvereniging. De presidente, mevrl P.M.C. Groeneveld-Reusen, moest op het laatste moment verstek laten gaan. 'Toen om kwart over acht nagenoeg alle heren aanwezig waren, werd de vergadering met gebied en schriftlezing door de voorzitter geopend. Daarna las de secretaris de heer Rabouw de notulen der vorige vergadering. Toen mocht de secretaresse het woord nemen, zodat ze niet zou behoeven te wachten op de grote stapel ingekomen stukken, die deze avond behandeld moesten worden'.

Er moest onderhandeld worden over de hoogte van de bijdrage aan de kiesvereniging. De meeste mannen van de dames betaalden als lid al f 5,- aan de kiesvereniging en het bedrag per gezin moest niet te hoog worden. 'Aanvankelijk meenden de heer De Kraker en de heer Rabouw dat f 1,- een aardig bedrag was, maar toen de heer Van Vliet aan het woord kwam, en de vrouwengroep prees om haar enthousiasme, en dat hij dit toch wel een propaganda voor hun eigen vereniging vond, ging men er anders over denken. Hij zei verder, dat hij als gewezen penningmeester heel goed wist, wat er in kas was en pleitte voor een gratis lidmaatschap van voorlopig 10 dames. Dit voorstel werd na enkel overleg met algemene stemmen aangenomen, zodat wij ons mogen verheugen in een gratis lidmaatschap der kiesvereniging met volledig stemrecht'.

Daar bleef het niet bij. Het bestuur van de kiesvereniging was bereid f 100,- per jaar voor de groep uit te trekken. In 1956 kreeg de vrouwengroep 'een som in kas, waarmee we natuurlijk heel zuinig waren en de eerste onkosten betaalden. Daarna hebben we gelukkig nooit meer om bijstand hoeven te vragen en konden we zelfs nog een klein bedrag aan hen overhandigen in de verkiezingstijd'. In 1971, bij de liquidatie van de groep, kreeg de penningmeester van de kiesvereniging f 100,- 'zijnde het bedrag wat nog in kas was na aftrek van onkosten'.

Op 7 februari 1962 werd mevrl. Groenendijk in het bestuur van de kiesvereniging gekozen. Bovendien kwam ze op de derde plaats van de kandidatenlijst voor de gemeenteraadsverkiezingen, die dezelfde avond werd vastgesteld. Dat hiervoor een man plaats moest maken is al besproken in het vorige artikel. Uit het jaarverslag blijkt dat de groep tevreden was: 'Tenslotte moet het ons als vrouwengroep nog van het hart, dat wij het zeer waarderen, dat de heren voorstanders zijn van de vrouw in de politiek, wat wel blijkt, uit de goede plaatsten op de kandidatenlijst'.

4. Ledenvergaderingen

In het algemeen hadden vrouwengroepen het doel de vrouwen te activeren zich meer in te laten met maatschappelijke ontwikkelingen. Bij de Goudse CH-Vrouwengroep kwam het accent op het politieke aspect te liggen. Regelmatig werd een raadslid of een kamerlid uitgenodigd om de actuele politieke gebeurtenissen toe te lichten en/of van een kanttekening te voorzien. Op 12 november 1956 waren er in gebouw De Haven ruim 40 dames aanwezig toen mevrl. Wittewaall van Stoetwegen over landelijke politieke zaken sprak. Maar in 1958, toen de groep 52 leden telde, was de situatie al drastisch veranderd. Het bestuur kwam op 17 november hiervoor speciaal bijeen. 'Punt van behandeling voor deze avond was in hoofdzaak: Hoe kunnen we meer contact krijgen met de leden van onze Chr. Histl Vrouwengroep? Tot nog toe heeft het doen komen van een spreker of spreekster weinig resultaat gehad. De laatste keer (18 maart, toen raadslid Groeneveld sprak. JS) was de opkomst al heel droevig: één zegge één dame. Er werd voorgesteld het eens te proberen met een gezellige contactmiddag. Dit voorstel werd met algemene stemmen aangenomen, zodat besloten werd Dinsdag 20 Januari '59 deze middag te beleggen'.

Op 23 juni 1959 vergaderde het bestuur weer. 'Doel van deze vergadering was ons te bezinnen op de verdere activiteiten van onze C.H.-Vrouwengroep, daar wij allen van mening waren, enigszins op dood spoor te zijn geraakt, door het mislukken van de door ons belegde contactmiddag op 20 jan., die door gebrek aan belangstelling niet was doorgestaan'. Er werd afgesproken dat eens bij de vrouwengroep in Den Haag geïnformeerd zou worden naar hun werkwijze. Voor mevrl. Jonker hoefde dit niet meer, want zij had haar beslissing al genomen. Ze wilde graag van haar functie als secretaresse ontheven worden, 'daar zij geen heil meer zag in het bestaan der vereniging en erg ontmoedigd was, door de slechte opkomst der leden op de vergaderingen'.

Op Prinsjesdag 1959 woonden tien leden de opening van de Staten-Generaal bij. Via een aanvraag bij de Gemeente Politie te Den Haag was de groep in het bezit gekomen van kaarten voor gereserveerde plaatsen. Pogingen in 1960 en de twee daarop volgende jaren om weer kaarten te krijgen mislukten. De secretaresse veronderstelde in het jaarverslag dat de eerdere toewijzing in Den Haag blijkbaar nauwkeurig was opgetekend.

In 1959 en 1960 werden geen ledenvergaderingen gehouden. 'Oorzaak hiervan was, de zo



• Van links naar rechts: P.M.C. Groeneveld-Reusen, G.W. Boekamp-van Bohemen, A.J. Pek-Dijkstra, H.J. Groenendijk-Bernard en A.C. Vergunst-Hornes.

geringe belangstelling (. . .) voor onze uitgeschreven vergaderingen., dat wij het financieel niet aandurfd en een zaal te huren en verdere onkosten te maken voor een opkomst van 2 of 3 leden'. In 1961 werden gecombineerde vergaderingen met de kiesvereniging gehouden.

Het bestuur van de vrouwengroep zocht naar andere wegen. Men overwoog het geven van een filmavond, met een film van de Amerikaanse ambassade. Ook werden de leden uitgenodigd voor een gezamenlijk bezoek aan de Femina huishoudbeurs in oktober 1960. Het belangrijkste initiatief was echter het besluit om de groep per 1 januari 1962 aan te sluiten bij de Centrale van CH-Vrouwengroepen. Dit gaf weer nieuwe impulsen.

Op 16 maart 1962 kwam mevrouw C.W.I. Wttevaal van Stoetwegen de leden toespreken over 'De vrouw in de politiek'. In Trouw verscheen een verslag van die bijeenkomst. De freule spoorde de vrouwengroepen in de verschillende gemeentes aan tot meer samenwerking in regionaal en landelijk verband. Ook brak zij meerdere malen een lans voor meer belangstelling van zijde van de vrouw voor de politiek.

Op 11 januari 1963 kwam mej. E.A. Haars, de secretaresse van de Centrale van CH-Vrouwengroepen, spreken. 'Ze nam in haar betoog

de verschillende politieke partijen onder de loupe. Volgens mej. Haars kunnen wij dan pas onze eigen politieke keuze verdedigen, als wij kennis nemen van wat in andere partijen leeft. (...) Veel leden hadden de kou getrotseerd om deze vergadering bij te wonen'.

Begin maart 1964 was mevrouw Wttevaal van Stoetwegen weer present. Zij combineerde het lidmaatschap van de Tweede Kamer toen nog met het voorzitterschap van de Centrale, maar zou in het najaar in laatste genoemde functie worden opgevolgd door mevrouw T.Grooten-van Boven. Mevrouw Wttevaal van Stoetwegen sprak over het onderwerp 'Het gevangeniswezen in deze tijd'. Mej. G. van Vuure, onderwijzeres aan de Westerschool, wilde het stencillen van de uitnodigingen weer voor haar rekening nemen, 'wat ons heel wat kosten bespaarde', zoals bij een eerdere gelegenheid werd opgeschreven. In die tijd was er sprake van de vestiging van een regionaal penitentiair centrum in Gouda en het onderwerp was dus zeer actueel. Er zou in Nederland worden overgegaan tot de bouw van verschillende gevangenissen 'Hierbij is Gouda het eerst aan de beurt, al zal dat nog wel enkele jaren duren. Gouda is wat zo'n centrum betreft niet veel gewend, er zal dus wel wat weerstand tegen zijn. Toch, zo besloot de Freule, hoop ik,

dat de Gouvenaars de mensen, die hier over enkele jaren gedetineerd zullen worden met begrip tegemoet zullen treden. Er zal op sociaal en maatschappelijk gebied voor dit centrum heel wat goed werk verricht kunnen worden'. De bouw van dit penitentiair centrum is uiteindelijk niet doorgegaan.

In maart 1965 was mej. dr. G.T. van IJsselstein gastspreker, Deze keer geen actueel politiek onderwerp, maar een historisch, over Anna Barbara van Meerten-Schilperoord. Deze vrouw werd door mev. IJsselstein 'Nederlands oudste opvoedkundige en sociaal werkster' genoemd. Ze werd geboren in 1778 te Voorburg. 'Op 16 jarige leeftijd trouwde ze met ds. Van Meerten. In 1798 verhuisde zij naar Gouda omdat haar man daar predikant werd. Deze Goudse dame was enorm actief en vooruitstrevend. Ze schreef en vertaalde niet minder dan 68 boeken. Ze heeft ook een kinderbijbel geschreven. Ze stichtte een dagschool, (...) In de vrouwengevangenis werkte ze op de modernste manier onder de gevangenen waarvoor men helemaal uit Engeland kwam om de resultaten te zien. Ondanks haar niet te stuiten activiteit ging ze vrij wel onopgemerkt door het leven'.

Op 17 november 1966 werd het tienjarig bestaan van de CH-Vrouwengroep afdeling Gouda gevierd. 'Deze bijeenkomst zal echt gezellig gehouden worden, zonder notulen en bestuurs-

verkiezing. Later zal er nog een ledenvergadering gehouden worden'. De kas was niet zo goed gevuld, dat op royale wijze feest gevierd kon worden. 'Van het plan om zelf cake te bakken zullen we moeten afzien, daar de kerkvoogdij niet toestaat, dat er gebak gepresenteerd wordt in De Haven. Wij zullen dan maar een feestelijk chocolaatje presenteren'. Mogelijk had de kerkvoogdij met de beheerder afspraken gemaakt over huisregels, dit mede in verband met zijn inkomsten. Mej. Van IJsselstein was uitgenodigd om te vertellen over de vlaggen waarvan de scheepvaart zich bedient. Na de koffiepauze vertoonde A. Pek verschillende dia's van schilderijen, die uitgegeven waren door de Stichting Openbaar Kunstbezit. 'Hij las zelf de tekst en gaf zo nodig toelichting'. Het tienjarig bestaan werd zo met vlag en wimpel gevierd.

Of de gewone ledenvergadering, die op 17 november in het vooruitzicht werd gesteld, ook is gehouden, dat vertellen de notulen en het jaarverslag niet.

5. De opheffing

Na het verslag van het tienjarig bestaan resten er nog drie verslagen van bestuursactiviteiten. De bestuursvergadering op 30 oktober 1967 ging voornamelijk over een kadercursus van de Centrale van CH-Vrouwengroepen die, op drie



• P.M.C. Groeneveld-Reusen (1910-1988).



• H.J. Groenendijk-Bernard, geboren in 1923.

avonden in het winterseizoen, in Gouda zou worden gehouden De presidente, mevr. Groeneveld vroeg aandacht 'voor het noodbeddenplan. In tijd van oorlog of ramp moeten er verpleegsters en huishoudelijke hulpen beschikbaar zijn. Aan iedere vrouwenver. in Gouda is gevraagd namen van dames te noemen, die daarvoor in aanmerking komen. Wij zullen dit op een ledenvergadering ter sprake brengen'. Ook hiervoor geldt, dat nergens in de stukken wordt bevestigd of dit gebeurde.

De laatste bestuursvergadering van de CH-Vrouwengroep afdeling Gouda werd gehouden op 8 december 1969. Het bestuur was, zo kan men concluderen als men afgaat op de aanwezige verslagen, in ruim twee jaar niet bijeen geweest. De vergadering werd gehouden ten huize van de presidente, Krugerlaan 30. Aanwezig waren mevr. Groeneveld, mevr. Van Lambalgen, mevr. Boekamp, mevr. Baks, mej. Steenbakker de Morilyon, Loijzen en mevr. Groenedijk. 'De presidente opent de vergadering met schriftlezen en gebed, waarna zij ons allen welkom heet en zegt, dat wij hier bijeen zijn om te bespreken op welke wijze wij onze groep moeten opheffen omdat ieder van ons het er wel over eens is, dat voortwerken met zo weinig belangstelling nutteloos is. Er wordt lang gediscussieerd over het opstellen van een brief aan de leden. Tenslotte is men het eens over de tekst'. De brieven werden begin april 1970 verzonden en per 1 mei werd de groep officieel opgeheven. Mevr. Groeneveld, die sinds zomer 1957 namens de groep in het bestuur van de Federatie van Vrijwillige Vrouwelijke Hulpverlening zat, informeerde deze organisatie over de opheffing van de groep. Na 1 mei vroeg de penningmeesteresse, mej. Steenbakker de Morilyon, Loijzen, de volledige leden of zij lid wilden blijven van de Centrale. Er waren immers twee soorten leden; zij die alleen lid waren van de kiesvereniging en zij die lid waren van de kiesvereniging én de Centrale van CH-Vrouwengroepen. In Gouda bleven elf van de zestien leden lid van de Centrale.

In de afscheidsbijeenkomst van 12 februari 1971 werden de overgebleven financiële middelen verdeeld. Aan de Centrale werd de contributie voor 1970 overgemaakt en de rest ging naar de kiesvereniging.

6. Tot besluit

Het bestuur kwam gemiddeld tweemaal per jaar bijeen, als wordt uitgegaan van de gehele periode dat de CH-Vrouwengroep bestond. Die vergaderingen vonden beurtelings plaats bij een van de bestuursleden aan huis. De jaren 1961 en 1962 waren verhoudingsgewijs drukke jaren en

de jaren na 1966 rustige.

Een enkele keer heeft de groep activiteiten ontplooid op sociaal-maatschappelijk terrein, bijvoorbeeld voor de kankerbestrijding, de kinderpostzegels, de Johanna Stichting en de actiegroep oud-verpleegsters. In feite hield de groep zich bezig met waar ze voor was opgericht; de politiek. Vooral de deelname aan de bijeenkomsten die georganiseerd werden door de Centrale van CH-Vrouwengroepen werkten inspirerend, in het bijzonder door de bijdragen van de dames Wittewaall van Stoetwegen en Haars. Zo nodigde de freule twee Goudse vrouwen uit om een bijeenkomst van de Tweede Kamer bij te wonen. En in het verslag van de eerste vergadering van de Centrale die door een Goudse delegatie werd bijgewoond, die van 15 januari 1962, lezen wij, dat mevr. Wittewaall van Stoetwegen vond 'dat er nog steeds veel tegenstand is bij sommige mannen om een vrouw op de lijst te krijgen v.d. Prov. Staten. Bijv. in Breda, waar een jonge C-H voorzitter een zeer geschikte vrouw voor de lijst naar voren bracht [die] door heel wat oudere heren op een slinkse manier er uit gestemd werd. Dit gekant zijn tegen vrouwelijke kandidaten werd ook door mej. mr. Haars onderstreept. Zij heeft al 12 [jaar] zitting in de Staten voor Utrecht en de opmerking van haar fractiegenoot: "bemoei je maar met vrouwenzaken" heeft haar onlangs



. M.C. Kamphuisen-van Bochove, geboren in 1908.

pijnlijk getroffen. (...) Ze raadde ons aan, om zeker naar de vergaderingen te gaan van de statenkring Gouda stemrecht of niet, er is altijd wat te leren'.

In het verslag van de bestuursvergadering van 20 oktober 1966 staat een ander voorbeeld. 'Mevrouw Groenendijk vertelt dat op de tweedaagse conferentie in Baarn een resolutie is aangenomen, met algemene stemmen, waarbij gesteld wordt, dat de Centrale met alle geoorloofde en daartoe geëigende middelen zal streven naar 2 vertegenwoordigsters in de Chr. Hist. fractie van Tweede Kamer n.l. jkvr. mr. C.W.I. Wittewaall van Stoetwegen en mejuffr. mr. E.A. Haars. Aan alle vrouwengroepen zal gevraagd worden hieraan mee te werken'.

Beide dames kwamen in 1967 in de Tweede Kamer. Mevr. Wittewaall van Stoetwegen stond op de tiende plaats en werd herkozen, want de CHU kreeg twaalf zetels. Mej. Haars stond op de dertiende plaats en zij kwam in de Kamer omdat H.K.J. Beernink minister werd. Maar bij de verkiezingen van 1972 kreeg de CHU slechts zeven zetels en toen kwam er geen enkele vrouw in de CHU-fractie in de Tweede Kamer.

Rest nog te vertellen, dat bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten van Zuid-Holland in 1966, mevrouw H. J. Groenendijk-Bernard als hoogst geplaatste vrouw op de CHU-lijst stond. Op de kandidatenlijst prijkte haar naam op de tiende plaats. De CHU kreeg echter negen zetels, zodat zij niet gekozen werd. Er was toen al veel veranderd in de positie en de rechten van de vrouw, maar de werkelijkheid bleek taai.⁵

BIJLAGE

BESTUURSLEDEN GOUDSE CH-VROUWENGROEP

- J.E. Schröder-Berenbeck, presidente 1 |
 P.M.C. Groeneveld-Reusen, penningmeesteresse 1 | presidente 2.
 A.D. Jonker-Plantinga, secretaresse 1 |
 C. Kaptein-Snoek, penningmeesteresse 2.
 C.H. Baks-Nieuwveld
 M.C. Kamphuisen-van Bochove, algemeen adjunct.
 H.J. Groenendijk-Bernard, secretaresse 2.
 A.J. Pek-Dijkstra
 A.C. Vergunst-Homes | penningmeesteresse 3.
 J. van Lambalgen-van Camp
 G.W. Boekamp-van Bohemen
 N.J. Steehbäkker Morilyon | Loijsen, penningmeesteresse 4.

NOTEN

De volgende aflevering zal gaan over de aandacht die de jongeren kregen van de CH-kiesvereniging.

1. H. van Spanning, *De Christelijk Historische Unie, 1908* 1980 1 (z.p. 1988) 181-183.
2. In Jkvr. Mr. C.W.I. Wittewaall van Stoetwegen, *De freule vertelt* (Baarn 1973) lezen wij hierover op de bladzijden 83 en 84 het volgende:
 H.W. Tilanus: 'In 1941 was het mandaat van de Tweede Kamer afgelopen. Seyss Inquart heeft de toen zittende kamerleden een pensioen aangeboden als ze bedankten. De fracties hebben daarop vergaderd en besloten dat niet te doen. Maar mevrouw Mackay-Katz heeft het wel gedaan. Ik zal er nooit over spreken, maar zij komt niet meer terug'.
 Daar komt nog bij dat de heer Tilanus als fractievoorzitter al vond dat mej. Katz toen zij trouwde met de heer Mackay, had moeten bedanken, omdat hij geen getrouwde vrouwen in de politiek wilde. De heer De Geer had echter andere bezwaren tegen haar bedanken en dus bleef zij zitten. Er is geen sprake van dat mevrouw Mackay-Katz 'fout' geweest is, maar zij had een ander inzicht op het punt van wel of niet bedanken in 1941. Het lijkt mij goed dit eens duidelijk te stellen. Zelf heeft zij tot haar dood geloofd dat zij het bij het rechte eind heeft gehad en de overige leden van de fractie niet en het heeft haar veel leed gedaan dat anderen dat niet zo zagen.
3. H. van Spanning, 1, 324-325.
4. M. Grever en C. Wijers (red.), *Vrouwen in de twintigste eeuw* (IJsselstein 1988) 55.
5. W.S.P. Fortuyn schreef in zijn *Aan het Volk van Nederland. De contractmaatschappij, een politiek-economische zedenschets* (Amsterdam/Antwerpen 1993) 44: 'In de jaren zestig en zeventig is er veel ten goede gewijzigd in de positie en de rechten van de vrouw. Bij de laatste grondwetswijziging is zelfs ook discriminatie op grond van geslacht uitgesloten. En toch, ondanks al die rechten en complete gelijkgeschakeling in het recht van mannen en vrouwen, is de werkelijkheid taai. (...) Het merendeel der leidinggevende functies wordt nog steeds bekleed door mannen. Mannen lijken ook een betere neus te hebben voor het grote geld, voor het spel van macht en invloed, en trekken zich wat minder aan van de kwaliteit van het bestaan, wat voor het maken van een flitsende carrière geen slechte eigenschap is'.